

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра державно-правових дисциплін та українознавства**

**Історично - філософські студії
Частина I**

**Навчально-методичний посібник
для семінарських занять
студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей**

СУМИ 2020

УДК 930.85

Укладачі: канд. іст. наук., доц., Рожкова Л.І., канд. іст. наук., ст. викл., Михайліченко М.А., іст. наук., доц., Гончаренко А.В., ст. викл., Кузьменко Н.М.

Історично – філософські студії. Частина І: Навчально-методичний посібник для семінарських занять студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей / Суми: Сумський національний аграрний університет, 2020. 40 с.

Рецензенти: Роговенко О.В. - канд. юр. наук, доцент
Котвяковський Ю.А. - канд. юр. наук, доцент

Відповідальний за випуск: Шестакова С.О., канд. філол. наук., доцент, зав. кафедри дпд та українознавства СНАУ

Друкується згідно з рішенням Методичної ради юридичного факультету Сумського національного аграрного університету, протокол № 4 від 11 грудня 2020 р.

© Сумський національний аграрний університет, 2020

Зміст

Передмова	4
Тема 1. Вступ до курсу «Історично-філософські студії». Науково-технічний прогрес в історії людства.	5
Тема 2. Релігії в історії людства.	6
Тема 3. Світова культура: історія та сучасність.	8
Тема 4. Політика та ідеологія: історичний контекст.	9
Тема 5. Війни в історії людства.	11
Тема 6. Військові конфлікти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	13
Тема 7. Економічний фактор в історії людства.	14
Тема 8. Соціальна сфера: історія та сучасність.	15
Тема 9. Історичний розвиток Заходу.	16
Тема 10. Історичний розвиток Сходу.	18
Тема 11. Латиноамериканський та Африканський світ: історія та сучасність.	19
Тема 12. Міжнародні відносини: історія трансформацій.	20
Тема 13. Глобалізація: історія та перспективи.	22
Тема 14. Україна і світ. Заняття 1	24
Тема 15. Україна і світ. Заняття 2	25
Термінологічний словник	27
Література	35
Інтернет-сторінки	37

Передмова

Потреби сучасного суспільства і досягнення гуманітарних наук актуалізують пошук узагальнюючих знань. Навчальний курс «Історично – філософські студії» орієнтований на формування цілісних сучасних уявлень про наукову картину світу і здатність виходити на системний рівень його пізнання.

Головне призначення запропонованого навчально – методичного посібника і навчальної дисципліни в цілому полягає у тому, щоб зорієнтувати студентів у процесах і тенденціях, які відбуваються у всіх сферах людської діяльності в ракурсі історії сучасного світу; сприяти засвоєнню студентами основних категорій та закономірностей історії, методологічних підходів до пізнання сучасного світу, ознайомлення з різноманітністю проявів історичного процесу та його специфіки в Україні.

Завдання навчальної дисципліни: вивчення основних закономірностей історичного процесу;

- сприяти розвитку історичного мислення студентів;
- оволодіння основними термінами та поняттями історичної науки;
- формування у особистості світоглядно-методологічної парадигми, усвідомлення нею свого місця і ролі в суспільстві, визначення ціннісних орієнтирів та соціальної активності громадянина.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- предмет курсу, його основні категорії та місце в системі гуманітарних наук;
- основні види джерел і методи пізнання історичних процесів;
- особливості науково – технічного, духовного, економічного, політичного, соціального, культурного розвитку зарубіжних країн;
- найважливіші події нового та новітнього часу;
- специфіку міжнародних відносин на сучасному етапі суспільного розвитку;
- актуальні проблеми, які стоять перед світовою спільнотою, і шляхи їх вирішення;
- загальнолюдські цінності;
- особливості процесів глобалізації у сучасному світі;
- сутність глобальних проблем сучасності та можливі шляхи їх розв'язання.

уміти:

- використовувати методологічні підходи, принципи і методи пізнання історії сучасного світу;
- аналізувати сучасні політичні, економічні та соціокультурні процеси;
- оцінювати явища сучасного життя зарубіжних держав;
- орієнтуватися у подіях міжнародного життя;
- визначати роль України у розвитку світової цивілізації;
- мати уявлення про місце і статус України у сучасному геополітичному процесі;
- відстоювати власну позицію;
- висловлювати свої думки, формувати концептуальне бачення основних проблем;
- користуватись основною, додатковою та довідковою літературою при підготовці до занять та при написанні рефератів, повідомлень, наукових робіт;
- застосовувати набуті знання в навчальному процесі та у житті.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК3. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність працювати в команді.

ЗК 6. Здатність працювати автономно.

Тема 1. Вступ до курсу «Історично -філософські студії». Науково-технічний прогрес в історії людства

1. Мета роботи: розкрити зміст, основні категорії та методи вивчення навчальної дисципліни «Історично – філософські студії», охарактеризувати історію сучасного світу як предмет наукового аналізу; з'ясувати значення науково-технічного прогресу в історії сучасного світу.

Студент повинен знати: предмет історії сучасного світу, основні методологічні підходи до його вивчення, сучасні концепції історичного процесу, зміст категорій «Світ Модерну», «індустріальне суспільство», «постіндустріалізм», «технологічний рівень», «промислова революція», «науково-технічна революція», «глобальний технологічний простір».

Студент повинен уміти: характеризувати основні фактори та тенденції світового розвитку, технологічні рівні, які у своєму розвитку пройшло людство; розуміти результати, суперечності та виклики сучасного етапу науково технічної революції.

2. Типові завдання

1. Основні концепції історичного процесу

2. Технологічний рівні, промислова революція, їх головні наслідки

3. Науково-технічна революції: основні здобутки

4. Особливості розвитку сучасного технологічного простору

Терміни: наукова революція, промислова революція, науково - технічна революція, інформатизація, технологізація, діджиталізація, диверсифікація, глобальний технологічний простір.

1. Основні концепції історичного процесу

Вивчаючи перше питання теми, студентам слід з'ясувати сутність концепцій історичного процесу. Зупинимося на двох основних підходах до пояснення логіки і спрямованості історичного процесу: формаційному і цивілізаційному.

2. Технологічний рівні, промислова революція, їх головні наслідки

Розглядаючи друге питання, студентам слід охарактеризувати технологічні рівні, або уклади, які пройшло людство у своєму історичному розвитку. Які природні фактори, технічні винаходи, інші ресурси сприяли переходу від одного рівня до наступного?

3. Науково-технічна революції: основні здобутки

Вивчаючи дане питання, необхідно з'ясувати передумови та сутність наукової революції. Які наукові відкриття сприяли успіхам промисловості? Визначте головні наслідки наукової революції. Коли почалася промислова революція? Які її складові? З яких галузей і коли почалася технічна революція? Які зміни відбулися у формах організації суспільної праці; які технічні винаходи, нові галузі супроводжували технічну революцію. Визначте етапи науково-технічної революції ХХ ст. Які їх основні наслідки?

4. Особливості розвитку сучасного технологічного простору

На завершення вивчення теми студентам слід з'ясувати причини нерівномірності розвитку країн у глобальному технологічному просторі. Які фактори впливають на конкурентоспроможність національних економік на всесвітньому ринку? Які можливі варіанти розвитку глобального технологічного простору. Поміркуйте, якому технологічному укладу відповідає стан економіки України?

Терміни: наукова революція, промислова революція, науково- технічна революція, інформатизація, технологізація, діджиталізація, диверсифікація, глобальний технологічний простір.

Теми рефератів:

1. Наукова революція XVI - XVIII ст.

2. Промислова революція XVIII - XIX ст.

3. Технічна революція у розвитку транспорту: поява залізниць і пароплавів

4. Технічна революція у розвитку наприкінці XIX – на початку ХХ ст.

5. Розвиток літальних апаратів: від дирижаблів до реактивних літаків.

6. Еволюція автомобіля «від колеса до електромобіля...»
7. Військово – технічна революція XIX - XX ст. (військовий літак, танк, стрілецька зброя, військово – морський флот, вибухові речовини, отруйні гази, ядерна зброя)
8. Інформаційна революція: від перших електронно обчислювальних машин до сучасних комп'ютерів та Інтернету.
9. Освоєння космосу: від перших польотів до «космічного туризму».
10. Сучасні біотехнології у різних сферах.

3. Питання для самоконтролю

1. Визначте предмет, основні категорії та методи вивчення історії сучасного світу?
2. Які технологічні рівні (уклади) пройшло людство в своєму історичному розвитку?
3. Що означають поняття «наукова революція», «промислова революція», «науково- технічна революція»?
4. Як можна охарактеризувати сучасний етап науково – технічної революції?
5. Чому колишній СРСР «не вписався» у науково – технічні революції?
6. Чи можливо «наздогнати» розвинені країни за рівнем науково – технічного прогресу?

Тема 2. Релігії в історії людства

1. Мета роботи: розкрити роль релігії як основи цивілізаційних відмінностей Заходу і Сходу, проаналізувати особливості світових релігій та їх вплив на функціонування структур сучасності, охарактеризувати основні тенденції релігійного життя сучасності, особливості релігійної ситуації в Україні.

Студент повинен знати: типологію релігій, відмінності між релігійними «картинами світу» Заходу і Сходу, історичні цикли розвитку релігій, ознаки найбільш впливових у сучасному світі релігій; причини та прояви релігійного ренесансу наприкінці XX на початку XXI століття; сутність «нових релігій» та атеїзму як форми світогляду.

Студент повинен уміти: класифікувати основні релігії; визначати цивілізаційні відмінності між східними та західними релігіями; характеризувати цикли в історії релігій та причини міжконфесійного протистояння; аналізувати особливості найбільш впливових у сучасному світі релігій; розуміти причини появи «нових релігій», орієнтуватися в особливостях релігійної ситуації в Україні.

2. Типові завдання

1. Світові релігії (буддизм, християнство, іслам)

Вивчення теми доречно розпочати з характеристики найбільш впливових у сучасному світі релігій – християнства (католицизму, протестантизму, православ'я), ісламу (мусульманства), буддизму, індуїзму. Необхідно звернути увагу на основні світоглядні відмінності між релігіями та їх вплив на розвиток світових цивілізацій.

2. Основні тенденції релігійного життя сучасності

Розглядаючи дане питання, необхідно охарактеризувати основні тенденції релігійного життя у сучасному світі, зокрема, появу нових релігійних течій, у тому числі, екстремістських, так званої «бідної релігії», релігійного відродження у державах, де існували тоталітарні режими і атеїзм як форма державного світогляду.

3. Особливості релігійної ситуації в Україні

Переходячи до останнього питання теми, студентам слід звернути увагу на причини релігійного ренесансу в Україні за часи незалежності. Які конфесії представлені у релігійній картині України? Чи існують проблеми у взаємовідносинах між різними релігійними громадами? Яка роль держави у врегулюванні міжконфесійних відносин?

Терміни: світові релігії, національні (державні) релігії, традиційні, нетрадиційні («нові») релігії, християнство, католицизм, Реформація, протестантизм, православ'я, секуляризація, іслам (мусульманство), буддизм, індуїзм, конфуціанство, атеїзм, політеїзм.

Теми рефератів:

1. Іслам як релігія та спосіб життя.
2. «Нові релігії» та релігійні рухи.
3. Реформація католицької церкви і цінності протестантизму.
4. Християнство та його основні напрями.
5. Буддизм як світова релігія.
6. Індуїзм та конфуціанство як державні релігії.

Заповніть таблиці:**Класифікація релігій**

Критерії поділу	Релігії
Вклоняються багатьом чи одному Богу...	
Політеїстичні	
Монотеїстичні	
Регіони поширення	
Національні релігії	
Світові релігії	
Релігії засновані на вірі у Бога	
Релігії засновані на інших віруваннях	
За часом виникнення та існування	
Традиційні:	
Нетрадиційні («нові»)	

Світові релігії

Назва релігії	Час виникнення	Священна книга, основні цінності	Засновники, пророки, діячі
Християнство та його <u>напрями</u>			
Католицизм			
Протестантизм та його <u>напрями</u>			
Православ'я			
Іслам та його напрями			
Буддизм та його напрями			

3. Питання для самоконтролю

1. За якими ознаками можна класифікувати релігії?
2. Які цивілізаційні розходження впливають з різного розумінні співвідношення між Богом, Світом і Людиною у західних і східних релігіях?
3. Які цикли характеризують історію релігії?
4. Які причини релігійного ренесансу на сучасному етапі?
5. Які ідеї, цінності, характеризують світові релігії?
6. У чому полягає сутність «нових релігій»?
7. Які особливості релігійної ситуації в Україні?

Тема 3. Світова культура: історія та сучасність.

1. Мета роботи: розкрити основні складові і джерела формування культури сучасного світу; з'ясувати роль Відродження, Реформації, Просвітництва у становленні культури епохи модерну; охарактеризувати модернізм та постмодернізм як важливі явища культури ХХ ст. початку ХХІ ст.

Студент повинен знати: основні терміни та поняття, які охоплюють культурні явища, етапи формування культури сучасного світу, особливості та напрямки модернізму і постмодернізму; тенденції, які впливають на розвиток культури.

Студент повинен уміти: аналізувати зміст основних етапів формування культури сучасного світу; характеризувати основні напрямки культури модернізму; орієнтуватися у жанровому різноманітті масової культури; оцінювати тенденції розвитку української культури у контексті світової культури.

2. Типові завдання

1. Джерела формування культури сучасного світу

Вивчення теми доречно розпочати зі з'ясування походження та змісту поняття «культура». Необхідно звернути увагу на багато вимірність цього поняття. Проаналізуйте етапи формування культури сучасного світу: античність, візантійська, східна культура. Особливу увагу слід звернути на вплив Відродження, Реформації, Просвітництва на формування культури Нового часу.

2. Модернізм і постмодернізм як феномен культури ХХ – початку ХХІ ст.

Переходячи до другого питання, необхідно з'ясувати значення терміну «модернізм» та часові рамки формування модернізму. Визначте особливості найвідоміших напрямків модернізму (кубізм, футуризм, експресіонізм, абстракціонізм, супрематизм, сюрреалізм). Які нові напрямки модернізму з'явилися після Другої світової війни? Коли відбувся перехід до постмодернізму і які особливості даного типу світогляду.

3. Масова культура та її роль у сучасному суспільстві

Вивчаючи дане питання, необхідно з'ясувати час та причини появи масової культури (маскульту); які основні риси та функції масової культури. Визначте, які напрями, субкультури існують у рамках масової культури. Поміркуйте, які негативні риси несуть деякі стереотипи сучасної західної культури, які проблеми сучасності вони загострюють.

Терміни: культура, Відродження, модернізм, кубізм, футуризм, імпресіонізм, експресіонізм, абстракціонізм, супрематизм, сюрреалізм, поп-арт, постмодернізм, масова культура (маскульт), рок-культура, футуршок.

Теми рефератів:

1. Особливості культури епохи Відродження.
2. Основні напрями культури модернізму.
3. Масова культура та її форми.
4. Мода як соціокультурне явище.
5. Сучасне кіно як явище масової культури.
6. Рок-музика як соціокультурне явище.
7. Напрями мистецтва модернізму ХХ ст.

Заповніть таблиці:

Періодизація розвитку світової культури

Етапи розвитку культури	Період існування	Основні риси, напрями, стилі	Галузі матеріальної та духовної культури	Діячі культури та їх твори (приклади)
Первісна культура				

Культура Стародавнього Сходу (Єгипту)				
Антична культура (Стародавня Греція, Стародавній Рим)				
Середні віки				
Ренесанс (Відродження)				
Новий час				
Новітній час				

3. Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «культура»?
2. Які складові культури?
3. Які моделі розвитку культури існують в історії людства?
4. Який вплив на розвиток культури справили Відродження, Реформація, Просвітництво?
5. Коли сформувалася культура модернізму і які напрямки вона включає?
6. Що означає поняття постмодернізм?
7. Розкрийте зміст поняття «масова культура»?

Тема 4. Політика та ідеологія: історичний контекст

1. Мета роботи: розкрити зміст основних політичних ідеологій сучасного світу та їх вплив на соціально – політичну практику; з'ясувати основні тенденції розвитку політики сучасного світу, проаналізувати витoki, розвиток, роль демократії; Охарактеризувати тоталітаризм як феномен політичного життя ХХ ст.

Студент повинен знати: значення термінів «ідеологія», «політика», «тоталітаризм»; типологію ідеологій; основні риси провідних політичних ідеологій: лібералізму; консерватизму; соціалізму, комунізму; націоналізму; фашизму; причини ідейної кризи наприкінці ХХ ст. та появи нових ідеологій; передумови становлення, роль та форми демократії у сучасному світі; умови виникнення та типи тоталітарних режимів ХХ століття.

Студент повинен уміти: характеризувати основні політичні ідеології, порівнювати «класичні» та нові ідеології; розуміти відмінності між провідними політичними ідеологіями, орієнтуватися в ідеологіях постіндустріального суспільства (глобалізм, екологізм, ісламізм).

2. Типові завдання

1. Політичні ідеології сучасності.

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування змісту терміну «ідеологія». Необхідно з'ясувати, які політичні ідеології з'явилися у ХІХ ст., яке іноді називають «століттям ідеологій». Проаналізуйте основні цінності лібералізму, консерватизму, соціалізму, комунізму, фашизму. Які відмінності існують між класичними та новими ідеологіями другої половини ХХ ст. (лібералізм – неолібералізм, консерватизм – неоконсерватизм тощо)? Чим зумовлена поява ідеологій постіндустріального суспільства (глобалізму, екологізму, ісламізму).

2. Демократія: витоки, становлення, розвиток.

Переходячи до другого питання, необхідно з'ясувати зміст термінів «політика» та «демократія»? Які чинники економічного та політичного характеру вплинули на процес утвердження демократичного устрою. Які основні принципи демократичної організації суспільства? Які риси визначають, чи дійсно те чи інше суспільство є демократичним? Які передумови становлення демократії? Поміркуйте, чи вирішує демократія всі існуючі проблеми і суперечності у розвитку держави?

3. Тоталітаризм як політичний феномен ХХ ст.

Розглядаючи дане питання, слід з'ясувати походження і значення терміна «тоталітаризм». Які історичні умови сприяли виникненню тоталітарних режимів у ХХ столітті? Поміркуйте, що спільне і які відмінності існували між тоталітарними режимами. Які чинники сприяли руйнуванню тоталітарних режимів?

Терміни: ідеологія, демократія, революція, тоталітаризм, авторитаризм, комунізм, фашизм, політика, влада, держава, корупція.

Теми рефератів:

1. Видатні політичні лідери сучасності
2. Тоталітарні режими ХХ століття
3. Політичний портрет лідера авторитарної держави
4. Провідні політичні партії в Україні
5. Політичні лідери сучасної України
6. Сучасні молодіжні рухи

Заповніть таблиці:

Порівняйте політичні режими за такими критеріями:

Критерії	Тоталітаризм	Авторитаризм	Демократія
Рівень політичної свободи (наявність та гарантованість прав людини)			
Рівень застосування примусу з боку держави			
Принципи організації влади (поділ влади або концентрація; загальні вибори або закритий засіб формування; відповідальність перед законом)			
Наявність опозиції, ідеологічного плюралізму, або одна пануюча ідеологія			
Наявність багатопартійності, або монополія однієї партії			
Ступінь зрілості громадянського суспільства			
Наявність єдиної державної ідеології			

Провідні політичні ідеології

Класичні ¹ та сучасні ² ідеології	Час появи	Представники	Основні цінності
Лібералізм ¹			
Неолібералізм ²			
Консерватизм ¹			
Неоконсерватизм ²			
Соціалізм ¹			
Марксизм (комунізм) ¹			
Соціал-демократія ²			
Націоналізм ¹			
Нацизм ² , фашизм ² , расизм ²			
Націонал демократія ²	–		

3. Питання для самоконтролю

- 1 Визначте зміст поняття «ідеологія»?
- 2 Які політичні ідеології виникли у ХІХ столітті?
- 3 Якими рисами характеризуються лібералізм, консерватизм, соціалізм, фашизм?
- 4 У чому полягають особливості ідеологій постіндустріального суспільства?
- 5 Який зміст поняття «демократія»?
- 6 Визначте основні принципи демократичного устрою.
- 7 У чому полягають переваги та недоліки демократії?
8. За яких умов сформувалися тоталітарні режими ХХ століття?
- 9 Чи існують тоталітарні держави у наш час?

Тема 5. Війни в історії людства

1. Мета роботи: з'ясувати фактори, які породжують війни, вплив війн на суспільний прогрес; охарактеризувати зміни, яких зазнали війни протягом ХХ століття; проаналізувати класифікацію війн; розкрити значення «холодної війни» в історії людства.

Студент повинен знати: зміст понять «війна», «локальна війна», «громадянська війна» «холодна війна»; фактори, що породжують війни, вплив війн на суспільний прогрес; причини світових воєнних конфліктів ХХ століття; форми локальних і громадянських війн; причини та особливості «холодної війни».

Студент повинен уміти: аналізувати основні фактори, що породжують війни; визначати вплив війн на суспільний прогрес; характеризувати зміни, яких зазнали війни у ХХ столітті; розуміти відмінності між світовими, локальними, громадянськими війнами.

2. Типові завдання

1. Причини війн та військових конфліктів.

Розглядаючи перше питання, студентам слід з'ясувати зміст війни як соціально – політичного явища; проаналізуйте фактори, що породжують війни. Який вплив війн на суспільний прогрес? Яких змін зазнала війна протягом ХХ століття?

2. Типологія воєн:

- а) світові війни
- б) локальні
- в) громадянські війни

Вивчаючи друге питання, необхідно з'ясувати, які існують підходи до класифікації війн? За якими критеріями проводиться класифікація війн (за масштабом, мотивом, юридичним оформленням, складом учасників, складом союзників, типом ведення бойових дій, характером ведення бойових дій, за місцем ведення бойових дій, за використанням

техніки, за задіяними видами збройних сил; за стратегією і тактикою; за підсумками війни)? Охарактеризуйте світові, локальні, громадянські війни.

3. «Холодна війна» та її наслідки

Опрацьовуючи третє питання, слід з'ясувати ознаки, форми, масштаб та наслідки «холодної війни»; поміркуйте, які ознаки справжньої світової війни мала «холодна війна»? Що відрізняло «холодну війну» від традиційних війн? Які військові і нетрадиційні засоби використовувалися у «холодному протистоянні»? Які геополітичні наслідки мала «холодна війна»?

Терміни: війна, локальна війна, громадянська війна, Світова війна, холодна війна

Теми рефератів:

1. Світові війни у кінематографі
2. Антивоєнний протест і «втрачене покоління» в європейській літературі
3. Зброя та військова техніка у сучасних військових конфліктах у ХХ - на початку ХХІ ст.
4. «Холодна війна» та її геополітичні наслідки

Заповніть таблицю:

Класифікація війн

Параметри класифікації	Поділ війн	Приклади війн
Характер війни за масштабами		
За мотивом		
За юридичним оформленням		
За складом учасників		
За складом союзників або складом супротивників		
За типом ведення бойових дій		
За характером ведення бойових дій		
За місцем ведення бойових дій		
За використанням техніки і технологій		
За підсумками війни		

3. Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність війни як соціально політичного явища.
2. Які фактори породжують війни?
3. Який вплив справляють війни на суспільний прогрес
4. Які підходи у класифікацій війн вам відомі?
5. Які особливості світових, локальних, громадянських війн?
6. Коли розпочалася «холодна війна» і якими особливостями вона характеризувалася?

Тема 6. Військові конфлікти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

1. Мета роботи: з'ясувати фактори, які породжують військові конфлікти наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття; проаналізувати особливості інформаційних та гібридних війн; розкрити сутність тероризму як форми війни; охарактеризувати рівні та різновиди тероризму; визначити причини та форми воєнного конфлікту між Російською Федерацією та Україною, який розпочався в 2014 р.

Студент повинен знати: зміст термінів «інформаційна війна», «гібридна війна», «тероризм»; відмінності між «традиційними війнами» та війнами кінця ХХ – початку ХХІ століття; особливості міжцивілізаційних війн; причини, рівні та різновиди тероризму; сучасний стан «гібридної війни» Російської Федерації проти України.

Студент повинен уміти: аналізувати особливості та засоби ведення інформаційної війни, характеризувати тероризм як нову форму війни, орієнтуватися у змісті поняття «гібридна війна» та методах її ведення на прикладі військової агресії Російської Федерації проти України.

2. Типові завдання

1. Інформаційні та гібридні війни.

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування змісту поняття «інформаційна війна». Коли виник цей тип війн? Якими засобами ведеться інформаційна війна? Наведіть приклади?

2. Тероризм як нова форма війни.

Переходячи до другого питання, доцільно з'ясувати походження та зміст терміна «тероризм»? Які причини породжують тероризм? Які його основні ознаки? Визначте рівні та різновиди тероризму? Поміркуйте, які мотиви дій терористів. Які наслідки має сучасний тероризм і екстремізм?

3. Військова агресія Російської Федерації щодо України. Окупація Криму.

Опрацьовуючи дане питання, слід з'ясувати зміст терміна «гібридна війна». На прикладі воєнної агресії РФ проти України, з'ясуйте якими засобами ведуться «гібридні війни»? На завершення вивчення теми студентам слід проаналізувати історичні уроки війн для майбутнього людства.

Терміни: «інформаційна війна», «гібридна війна», «тероризм»; «міжцивілізаційні війни»

Теми рефератів:

1. Інформаційна війна як тип сучасного військового конфлікту
2. Гібридна війна як форма глобального конфлікту (на прикладі війни Російської Федерації проти України)
3. Сучасний тероризм і екстремізм
4. Тероризм як форма війни проти західної цивілізації
5. Сучасні терористичні угруповання: причини створення, цілі та наслідки діяльності.

3. Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «інформаційна війна»?
2. Які причини породжують тероризм?
3. За якими ознаками можна класифікувати тероризм?
4. Що означає термін «гібридна війна»?
5. Якими засобами ведеться гібридна війна РФ проти України?
6. Яка роль міжнародної спільноти у врегулюванні військових конфліктів та попередженні війн?

Заповніть таблицю

Класифікація видів тероризму

За масштабом діяльності	За мотивами	За технологією, формою та місцем здійснення	За характером об'єктів (на кого спрямований)

Виконати письмово:

Завдання 2. Охарактеризуйте одну з терористичних організацій (причини виникнення, цілі, характер, наслідки діяльності).

Завдання 3. Проаналізуйте проблему тероризму в Україні на сучасному етапі.

Завдання 4. Що стало наслідком агресії Російської Федерації проти України на весні 2014 р.?

Тема 7. Економічний фактор в історії людства

1. Мета роботи: проаналізувати основні етапи перетворення економічних укладів, зміни капіталізму у ХХ – на початку ХХІ ст.; з'ясувати особливості соціалістичної моделі економіки; розкрити зміст основних факторів та тенденцій розвитку світової економіки.

Студент повинен знати: зміст поняття «економічний уклад», особливості дрібнотоварного, рабовласницького, капіталістичного, соціалістичного укладів; основні тенденції економічної політики капіталістичних країн; причини світових економічних криз та методи їх подолання; основні закономірності функціонування ринку; основні міждержавні структури регулювання економічних процесів.

Студент повинен уміти: аналізувати особливості економічних укладів, орієнтуватися в головних тенденціях економічної політики капіталістичних країн; розуміти причини світових економічних криз та підходи до їх подолання; порівнювати переваги та недоліки основних економічних систем.

2. Типові завдання

1. Історичні стадії розвитку економіки

Вивчення теми доцільно розпочати з визначення поняття «економічний уклад» та характеристики дрібнотоварного, рабовласницького, капіталістичного, соціалістичного укладів. Які тенденції властиві економічній політиці капіталістичних країн? Які причини зумовили світову економічну кризу 1929-1933 рр. Які підходи до подолання кризи були застосовані у Німеччині та США? У чому полягає сутність «Нового курсу» президента Ф. Рузвельта? Визначте особливості економіки соціалізму на прикладі СРСР.

2. Економічні перетворення у державах Східної і Центральної Європи наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Переходячи до другого питання, слід з'ясувати сутність економічних трансформацій у країнах Центральної і Східної Європи після падіння соціалістичних режимів. Які економічні реформи були проведені?

3. Основні тенденції розвитку економічних процесів у сучасному світі

Розглядаючи третє питання, слід зупинитися на таких тенденціях економічного розвитку сучасного світу як нерівномірність, прискорення розвитку, ускладнення структури економіки, вплив обмежувальних факторів глобального характеру (ресурсний фактор, стан довкілля, демографічна ситуація, протиріччя науково-технічного прогресу). Слід звернути увагу на циклічність розвитку світової економіки і закон економічної рівноваги.

Терміни: економічний уклад, економічна політика, економічна криза, ринок, ринкова економіка, планова економіка, ринкова конкуренція, націоналізація, приватизація, модернізація економіки, економічні реформи, циклічність економічного розвитку, цифрова економіка, гроші.

Теми рефератів:

1. Нова економічна політика в Україні (1920 – ті роки): причини запровадження, основні заходи, результати.
2. Економічні реформи в країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ на початку ХХІ ст.
3. Особливості економічної системи Китаю
4. Криптовалюти та їх місце у фінансовій системі
5. Проблеми та перспективи розвитку економіки України

Заповніть таблицю:

Завдання 1. Порівняйте планову та ринкову економічні системи за наступними критеріями

Критерії порівняння	Планова економіка	Ринкова економіка
Наявність однієї чи кількох форм власності		
Наявність чи відсутність конкуренції на ринку		
Регульоване державою чи ринком ціноутворення		

Виконати письмово:

Завдання 2. Завдяки яким економічним заходам адміністрації Президента Ф. Д. Рузвельта США подолали тривалу економічну кризу («Велику депресію») 1930 –х рр..

Завдання 3. Як ви розумієте термін «держава загального благоденства» (синоніми - «соціально – орієнтована економіка», «соціальна держава»). Чи можна вважати Україну соціальною державою? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 4. Які держави відіграють провідну роль у світовій економіці?

3. Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «економічний уклад»?
2. Які особливості основних економічних укладів?
3. Які тенденції визначали економічну політику капіталістичних країн у першій половині ХХ століття?
4. Які заходи адміністрації Ф.Рузвельта отримали назву «Новий курс»?
5. Які економічні реформи були проведені у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ століття?
6. Які основні тенденції в розвитку ринку спостерігаються у сучасних умовах?
7. Що означає термін «нова економіка»?

Тема 8. Соціальна сфера: історія та сучасність

1. Мета роботи: проаналізувати основні тенденції розвитку соціальної сфери як найважливішого елементу життєдіяльності держави; розкрити зміст понять «демографічна революція» та «демографічний вибух»; проаналізувати їх наслідки; розглянути види соціальних перетворень, зміни які відбуваються на сучасному ринку праці.

Студент повинен знати: зміст понять «демографічна революція», «демографічний вибух», «соціальна модернізація», «гендер», «гендерне питання», особливості соціальних трансформацій; причини появи так званого «масового суспільства».

Студент повинен уміти: аналізувати основні тенденції розвитку соціальної сфери як найважливішого елементу життєдіяльності держави, порівнювати капіталістичний та соціалістичний варіанти розв'язання соціальних суперечностей; розуміти зміст гендерного питання та основні підходи до досягнення гендерної рівності.

2. Типові завдання

1. Соціальна сфера як елемент життєдіяльності суспільства та держави

Розгляд теми доцільно розпочати із з'ясування змісту понять «соціальна сфера», «демографічна революція». Проаналізуйте наслідки демографічного вибуху для світової економіки. Чим зумовлена проблема бідності; яких пріоритетів мають дотримуватись держави у галузі соціальної політики.

2. Основні тенденції розвитку соціальної сфери

Переходячи до другого питання слід з'ясувати такі тенденції розвитку соціальної сфери, як інтенсифікація міграційних процесів; перенаселеність окремих регіонів; політична нестабільність і конфліктність.

3. Історичні типи соціальних перетворень

Переходячи до третього питання слід з'ясувати види соціальних перетворень (функціональні зміни, реформи, революції, трансформації, кризи). Які варіанти розв'язання соціальних протиріч були застосовані капіталістичною і соціалістичною системами? Які соціальні проблеми загострюють криміногенну ситуацію у різних країнах?

4. Історія гендерного питання

Переходячи до останнього питання заняття, слід з'ясувати походження та зміст поняття «гендер». Чому виникла проблема протиставлення чоловіка жінці? Що означають терміни «емансіпація» та «фемінізм»? Які моделі досягнення гендерної рівності у політиці вам відомі? Розкрийте зміст понять «сексуальна революція» та її вплив на становище жінки у суспільстві. Яких змін зазнає інститут сім'ї у сучасному суспільстві?

Терміни: «демографічна революція», «демографічний вибух», «соціальна модернізація», «гендер», «гендерне питання», «фемінізм», «емансіпація».

Теми рефератів:

1. Жіночі – громадські організації в Україні
2. Трудова міграція громадян України за кордон: проблеми та шляхи вирішення
3. Міграція населення як глобальна проблема сучасності
4. Тенденції розвитку сім'ї як соціального інституту у сучасному світі
5. Сексуальна революція як соціальне явище

Виконати письмово:

Завдання 1. Охарактеризуйте діяльність однієї з жінок – політичних лідерів?

Завдання 2. Охарактеризуйте причини виникнення, цілі та здобутки феміністського руху

Завдання 3. Визначте, які типи сім'ї властиві сучасному західному суспільству.

3. Питання для самоконтролю

- 1 Що означає поняття «демографічна революція»?
- 2 Які проблеми глобального характеру викликані «демографічним вибухом»?
- 3 Які види соціальних перетворень вам відомі?
- 4 Чим відрізняються капіталістичний і соціалістичний шляхи розв'язання соціальних проблем
- 5 Які економічні фактори зумовили появу масової моди?
- 6 Які проблеми породжує масова міграція?
- 7 Що означає поняття «масове суспільство»?
8. Чи існують перешкоди для вирішення гендерного питання у сучасному світі?

Тема 9. Історичний розвиток Заходу

1. Мета роботи: проаналізувати обставини, які вплинули на формування своєрідності Заходу, переваги динамічного Заходу перед статичним Сходом з погляду синергетики, причини історичного піднесення Європи на світовій арені; розглянути

особливості розвитку північноамериканської культурно – історичної спільноти; охарактеризувати суперечності і кризи західної цивілізації.

Студент повинен знати: зміст термінів «Захід», «західна цивілізація», «античність», «синергетика», «антропоцентризм», «ідентичність»; причини піднесення західної, зокрема, європейської цивілізації; основні фактори, які вплинули на розвиток північноамериканської культурно – історичної спільноти.

Студент повинен уміти: аналізувати природно – кліматичні та історичні обставини, які сприяли розвитку західної цивілізації; розуміти значення культурної спадщини античності, Відродження, Реформації, Просвітництва для розвитку Європи; розуміти особливості формування північноамериканської культурно – історичної спільноти та роль США у світі.

2. Типові завдання

1. Фактори формування Західного світу

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування термінів «Захід», «західна цивілізація» як культурно – історичної спільноти. Потрібно звернути увагу на значення як природно - кліматичних умов, так і факторів історичного характеру, насамперед, спадщини античності, Відродження, протестантизму.

2. Причини піднесення Європи на світовій арені

Переходячи до другого питання, студентам слід проаналізувати особливості європейської цивілізації, особливу увагу звернути на такі її характерні риси, як екстравертивність (спрямованість назовні, активне зацікавлення навколишнім світом, відкритість для спілкування); атмосфера змагальності, конкурентності, потяг до успіху, самоутвердження, індивідуалізм; постійне прагнення прогресу. Поміркуйте, які переваги має динамічний Захід перед статичним Сходом?

3. Роль США у світі

Розглядаючи дане питання, слід проаналізувати особливості формування північноамериканської культурно – історичної спільноти. Поміркуйте, які фактори сприяли формуванню американської нації із специфічною для неї національною свідомістю. Слід звернути увагу, на вплив таких факторів, як масова еміграція, відмова від культурної різноманітності на користь спрощення, уніфікації та вірності основним принципам – свободі та демократії; орієнтація на досягнення матеріального успіху та споживання продукції масової культури.

На завершення вивчення теми потрібно звернути увагу на суперечності і кризи сучасної західної цивілізації, зокрема, суперечності економічного, соціального, політичного розвитку, екологічні та духовні проблеми.

Терміни: «Захід», «цінності західної цивілізації», «античність», «синергетика», «антропоцентризм», «ідентичність», еміграція, демократія, конкурентоспроможність.

Теми рефератів:

1. Цікаві факти про сучасну(одна із держав Західного світу)
2. Політичний портрет лідера європейської держави (за вибором)
3. Політичний портрет Президента США (за вибором)
4. Малі країни Європи: особливості розвитку(за вибором одна держава)Андорра, Мальта, Монако, Сан-Марино, Ліхтенштейн та інші).
5. Ватикан теократична держава Європи

Виконати письмово:

Завдання 1. Охарактеризуйте основні цінності Західного світу? Що, на вашу думку, найбільше вплинуло на їх формування (природно – кліматичні умови, релігія, спадщина античності, історичні події тощо.) (Обґрунтуйте відповідь)

Завдання 2. Чому США називають країною емігрантів? Як вплинула міграція населення на формування ідентичності громадян США? (Обґрунтуйте відповідь)

Завдання 3. Поміркуйте, чи можна вважати США «країною необмежених можливостей»? (Обґрунтуйте відповідь)

3. Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «Захід» як культурно – історична спільнота?
2. Який вплив справила спадщина античності на формування західної цивілізації?
3. Поясніть, за яких умов сформувалися такі цінності західної цивілізації, як індивідуалізм, прагнення до самореалізації, особистого успіху, пріоритет прав людини над інтересами держави?
4. У чому, з погляду синергетики, полягають переваги Заходу перед Сходом?
5. Чому США називають «нацією емігрантів»?
6. Які особливості ідентичності американців?
7. Які суперечності і кризи властиві сучасній західній цивілізації?

Тема 10. Історичний розвиток Сходу

1. Мета роботи: проаналізувати особливості формування та основні характеристики культурно – історичних спільностей Сходу, розвиток відносин між Заходом і Сходом; з'ясувати основні цінності, властиві східним суспільствам; фактори зростання впливу держав азійсько – тихоокеанського регіону (Японія, Китай, Індія) у сучасному світі; з'ясувати особливості розвитку мусульманської (ісламської) культурно-історичної спільноти.

Студент повинен знати: основні характеристики східних культурно – історичних спільностей; фактори, які сприяли формуванню східної цивілізації; цінності, властиві цивілізаціям Сходу; особливості модернізації провідних країн, які належать до східної цивілізації; основні риси розвитку держав ісламського світу.

Студент повинен уміти: аналізувати особливості формування східної культурно – історичної спільноти; розкривати зміст основних цінностей східного суспільства; розуміти причини зростання впливу Китаю, Японії, Індії у сучасному світі; орієнтуватися в особливостях розвитку країн мусульманського Сходу.

2. Типові завдання

1. Фактори формування і основні цінності Східного світу

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування особливостей формування східної культурно – історичної спільноти, враховуючи як географічні фактори, так і роль державної влади в особі у формі абсолютної монархії. Особливу увагу слід звернути, на такі цінності східних суспільств, як безмежна віра у силу держави та монарха, колективізм, фаталізм (віра у визначеність долі наперед); зосередженість на пошуку вищого ідеалу; інтровертивність (заглибленість людини у власний внутрішній світ).

2. Країни Азійсько – Тихоокеанського регіону: особливості модернізації

Переходячи до другого питання, студентам потрібно проаналізувати особливості деколонізації і модернізації провідних держав Азійсько – Тихоокеанського регіону (АТР) – Японії, Китаю, Індії. Слід звернути увагу на фактори, які сприяли зростанню успіхів цих країн в економічному розвитку, запровадженні інновацій, технологічному прогресі.

3. Держави мусульманського Сходу: традиції і сучасність

Розглядаючи дане питання, необхідно з'ясувати специфіку мусульманського Сходу, яка полягає у пануванні ісламу в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Слід звернути увагу, що сучасний ісламський світ складається з багатьох різноманітних країн, серед яких є більш модернізовані (Туреччина, Єгипет), так і традиціоналістські (держави Близького Сходу). Поміркуйте, чому спроби модернізації близькосхідних країн,

здійснювані з ініціативи США (війна проти Іраку 2003 р.), призвели до посилення опору та зростання тероризму?

Терміни: східна цивілізація, держави азійсько – тихоокеанського регіону, мусульманська (ісламська) культурно-історична спільнота, модернізація, технологічний прогрес, традиціоналізм.

Теми рефератів:

1. Культурні традиції Китаю, Японії, Індії (або іншої країни – за вибором)
2. Сучасні технологічні проекти у Китаї
3. Сучасна Японія: поєднання традицій та інновацій
4. Індія – країна контрастів та змін.
5. Південна Корея: історія зростання та успіху
6. Держави – «дракони» азійсько- тихоокеанського регіону: історія успіху.
7. Держави – «тигри» азійсько- тихоокеанського регіону: стрибок до успіху.
8. Цікаві факти про сучасну ... (одна із держав Східного світу)
9. Національні та державні свята Китаю
10. Політичний портрет Індіри Ганді (або іншого лідера однієї з країн Східного світу)
11. Освітня система Китаю (або іншої країни Східного світу)
12. Місце і роль жінки в ісламських державах (Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Афганістан, Ірак та інші).

Виконати письмово:

Завдання 1. Охарактеризуйте основні цінності Східного світу. Що, на вашу думку, найбільше вплинуло на їх формування (природно – кліматичні умови, релігія, політичні та державні традиції, тощо.)

Завдання 2. У чому полягає «японське економічне диво»? Обґрунтуйте відповідь

Завдання 3. Які країни називають азійськими «драконами» і «тиграми»? (Обґрунтуйте відповідь)

3. Питання для самоконтролю

1. Які географічні фактори вплинули на формування та розвиток східних культурно-історичних спільностей?
2. Яку роль відіграє державна влада, правитель у житті східних суспільств?
3. Чим відрізняються основні цінності східних суспільств від цінностей Заходу?
4. Коли і внаслідок яких подій відбулася модернізація Японії?
5. Які фактори сприяли піднесенню економіки Китаю?
6. Які особливості модернізації Індії?
7. Чому останнім часом у східних країнах (а також в окремих західних країнах) посилюється ісламський фундаменталізм?

Тема 11. Латиноамериканський та Африканський світ: історія та сучасність

1. Мета роботи: проаналізувати особливості формування Латиноамериканської цивілізації, а також її спільні із західною цивілізацією риси та відмінності; особливості розвитку країн тропічної Африки; проблеми, пов'язані з впливом процесів глобалізації на цю спільноту.

Студент повинен знати: особливості формування Латиноамериканської цивілізації як окремої гілки західної цивілізації, фактори, які сприяли прискоренню економічного розвитку Латинської Америки у другій половині ХХ століття.

Студент повинен уміти: аналізувати спільні з західною цивілізацією риси, які характеризують латиноамериканський світ, а також відмінності; тенденції економічного розвитку регіону, його суперечності та проблеми.

2. Типові завдання

1. Особливості розвитку Латиноамериканського світу

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування змісту терміна «Латинська Америка». Аналізуючи особливості формування латиноамериканської цивілізації, необхідно враховувати такі фактори як колонізація континенту європейцями, міграційні потоки, поступове зникнення традиційних цивілізацій майя, ацтеків, інків та інших.

2. Країни тропічної Африки: історія та сучасність.

Переходячи до другого питання, студентам слід зосередити увагу на особливостях розвитку країн тропічної Африки, до складу якої входять 45 держав з населенням понад 450 млн. осіб (на кінець XX століття).

Терміни: Латинська Америка, латиноамериканська цивілізація, модернізація, економічні реформи, еміграція, тероризм, наркоманія, латифундія, тропікоафриканська цивілізація, колоніалізм, авторитарні диктаторські військові режими, апартеїд.

Теми рефератів:

1. Музична культура народів Африки
2. Нельсон Мандела визначний політичний борець проти апартеїду
3. Реп музичний стиль, що народився в Африці
4. Сучасна Африка (Латинська Америка) в особах і фактах

Виконати письмово:

Завдання 1. Охарактеризуйте основні риси економічного розвитку латиноамериканських країн.

Завдання 2. Які політичні режими є типовими для країн Латинської Америки? Що означає термін каудилізм?

Завдання 3. Охарактеризуйте традиційні види латиноамериканського танцювального мистецтва, які є частиною світової культурної спадщини?

Завдання 4. Які країни належать до тропікоафриканської цивілізації?

Завдання 5. Розкрийте особливості соціально – економічного розвитку країн тропічної Африки.

3. Питання для самоконтролю

1. Коли було введено в обіг поняття «Латинська Америка»?
2. Яку роль у розвитку Латинської Америки відіграла європейська колонізація?
3. Чи можна латиноамериканську цивілізацію віднести до Заходу?
4. В який період відбувалася економічна та соціальна модернізація Латинської Америки?
5. Які проблеми існують у соціально-економічному розвитку латиноамериканських країн?
6. На який період припадає падіння колоніальної системи африканського континенту?
7. Які можливості відкриваються перед африканськими державами і які проблеми постають в умовах глобалізації?

Тема 12. Міжнародні відносини: історія трансформацій

1. Мета роботи: проаналізувати основні етапи розвитку міжнародних відносин; з'ясувати сутність та особливості сучасного світового порядку; охарактеризувати стан та перспективи розвитку міжнародних відносин.

Студент повинен знати: зміст термінів та понять «світовий порядок», «Вестфальська система», «Віденська система», «Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин», «біполярність», «точка біфуркації», «європейська інтеграція», «деколонізація».

Студент повинен уміти: аналізувати основні етапи розвитку міжнародних відносин; розуміти причини змін системи світового порядку; орієнтуватися у сучасних тенденціях та перспективах розвитку міжнародних відносин.

2. Типові завдання

1. Основні етапи становлення міжнародних відносин

На початку вивчення теми доцільно з'ясувати основні етапи політичних зрушень у міждержавних відносинах; слід звернути увагу на хвилеподібний характер глобального політичного розвитку; потрібно проаналізувати сутність геополітичної революції XVI-XV ст., яка полягала у падінні або зменшенні ролі деяких колишніх імперій, які домінували на світовій арені, і переміщенні центру економічного життя в Західну Європу. Важливо розуміти, що становлення та зміни системи міжнародних відносин відбувалися внаслідок війн, зокрема, Першої Світової війни (Версальсько-Вашингтонська система) та Другої Світової війни (Ялтинсько-Потсдамська система).

2. Європейська інтеграція: основні етапи та перспективи

Переходячи до другого питання, студентам слід з'ясувати джерела європейської інтеграції, які сягають часів середньовіччя; звернути увагу на те, що ідея європейської інтеграції з'явилася у 1920 – х рр. на противагу зростаючій ролі США на світовій арені. Визначте основні етапи європейської інтеграції (договір про оборонний союз Франції і Великої Британії 1947 р., митний союз Бельгії, Нідерландів, Люксембургу 1948 р., Організація економічного співробітництва розвитку 1948 р., Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 р., Європейське об'єднання атомної енергії і Європейське економічне співтовариство 1957 р., Європейська асоціація вільної торгівлі 1959 р.), яка завершилась створенням Європейського Союзу (договір про його створення був підписаний у Маастрихті 1992 р.).

3. Процес деколонізації та його наслідки

Розглядаючи третє питання, слід з'ясувати сутність процесу деколонізації та його основні аспекти. На який час припадає процес деколонізації, яких частин світу він стосується. Які країни Азії та Африки здобули незалежність внаслідок деколонізації. Який зміст поняття «неоколоніалізм»? В яких формах колишні метрополії здійснюють політику щодо держав, які вибороли визволення?

4. Особливості сучасного світового порядку

Вивчаючи дане питання, слід з'ясувати коли і внаслідок яких подій відбувся перехід від біполярного до багатополярного світу. Характеризуючи сучасний світовий політичний процес, необхідно звернути увагу на таку його головну рису – розбалансованість міжнародної системи, зростання ролі азійських держав, зокрема, Китаю; протистояння між Китаєм та США; зниження ролі міжнародних організацій (ООН) у врегулюванні локальних конфліктів; зростаюча загроза світового тероризму.

Терміни:світовий порядок», «Вестфальська система», «Віденська система», «Версальсько-Вашингтонська система», «Потсдамська система міжнародних відносин», «біполярність», «точка біфуркації», «європейська інтеграція», Європейський Союз, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, безвізовий режим, «деколонізація».

Теми рефератів:

1. Основні тенденції розвитку сучасних міжнародних відносин
2. Історія створення та еволюція ЄС
3. Проблеми стратегічного партнерства України з країнами ЄС (або однією країною за вибором)
4. Сучасний неоколоніалізм: сутність та основні форми
5. Роль міжнародних організацій у світовій політиці (на прикладі ООН, Рада Європи, НАТО, ОБСЄ та інші)

Заповніть таблиці:

Охарактеризуйте етапи розвитку систем міжнародних відносин:

Назва системи	Період існування	Характеристика системи

Охарактеризуйте основні періоди процесу деколонізації

Період	Які країни позбулися колоніальної залежності
1945-1955 рр.	
1955 – 1960 – ті рр..	
1970 – початок 90-х рр.. XX ст.	

Виконати письмово:

Завдання 1. Які міжнародні організації відіграють важливу роль у врегулюванні воєнних конфліктів та забезпеченні миру? (Наведіть приклад)

Завдання 2. Охарактеризуйте основні етапи європейської інтеграції. Які міждержавні угоди були укладені? Які об'єднання європейських держав створені в другій половині XX ст.? Коли було укладено договір про створення Європейського Союзу?

3. Питання для самоконтролю

1. Внаслідок яких змін геополітичного характеру відбувся перехід від Версальсько-Вашингтонської системи до Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин?
2. Що означає термін «біполярність»?
3. Коли розпочався процес деколонізації, які його основні наслідки?
4. Які міжнародні організації беруть участь у вирішенні проблем світового порядку?
5. Які причини загострення відносин між США та Китаєм?
6. Що означає термін «неоколоніалізм»?
7. Якими факторами зумовлена політична нестабільність на африканському континенті?

Тема 13. Глобалізація: історія та перспективи.

1. Мета роботи: проаналізувати сутність та основні прояви процесу глобалізації як провідної тенденції розвитку сучасного світу; з'ясувати основні етапи глобалізації, вплив процесу глобалізації на розвиток національних держав; розглянути ідеологію антиглобалізму та основні напрями антиглобалістського руху як реакцію на глобалізацію.

Студент повинен знати: зміст термінів «глобалізація», «глобальні проблеми», «транснаціональні корпорації», «ідентичність», «антиглобалізм»; основні етапи та прояви глобалізації, сутність змін в економічних, соціальних, міжнародних відносинах, спричинених процесом глобалізації.

Студент повинен уміти: аналізувати сукупність процесів (економічних, соціальних, міграційних, інформаційних), пов'язаних з глобалізацією; наслідки та «виклики» глобалізації (криза ідентичності, тотальне поширення масової культури, зниження ролі національних держав і поява зв'язків глобального масштабу, посилення нерівномірності соціально – економічного розвитку окремих держав, загострення глобальних проблем людства); орієнтуватися в ідеології та напрямках антиглобалістського руху.

2. Типові завдання

1. Сутність та основні прояви глобалізації

Вивчення теми доцільно розпочати зі з'ясування змісту поняття «глобалізація»; основних етапів і форм глобалізації. Необхідно звернути увагу на прискорення процесу глобалізації у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть. Проаналізуйте, які сфери найбільше зазнали впливу глобалізації. Якими прикладами можна підтвердити вплив транснаціональних корпорацій (ТНК) у світі?

2. Вплив глобалізації на розвиток народів і держав

Переходячи до другого питання, студентам слід з'ясувати, у чому полягають проблеми, викликані процесом глобалізації; слід звернути увагу на кризу як індивідуальної, так і колективної, ідентичності. Поміркуйте, як впливає глобалізація на розвиток культури, соціальні зв'язки та норми.

3. Антиглобалізм: основні ідеї та напрями

На завершення вивчення теми потрібно розглянути причини формування антиглобалізму як ідейно-політичної системи та спрямованість антиглобалістського руху. Зверніть увагу на склад учасників, напрями та цілі антиглобалістів. Слід мати на увазі, що цей рух неоднорідний. Якщо антиглобалісти взагалі не сприймають глобалізацію як закономірний етап людства, то альтерглобалісти не заперечують об'єктивності інтеграції сучасного світу, але не сприймають негативних наслідків цього процесу, виступають за альтернативну глобалізацію.

Терміни: «глобалізація», «транснаціональні корпорації», «ідентичність», «антиглобалізм», «геополітика», «глобалістика».

Теми рефератів:

1. Глобальні проблеми людства та стратегії їх вирішення
2. Антиглобалістський рух: причини виникнення, цілі, напрями.
3. Культура в умовах глобалізації
4. Вплив глобалізації на процеси у світовій економіці
5. Сучасна екологічна криза як наслідок глобалізації

Виконати письмово:

Завдання 1: Визначте глобальні проблеми людства за напрямками:

Пов'язані з міжнародними відносинами	Пов'язані з відносинами людини і суспільства	Пов'язані з відносинами людини і природи

Завдання 2. Розкрийте зміст поняття «антиглобалізм». Які цілі переслідує антиглобалістський рух?

Завдання 3. Охарактеризуйте, який вплив справляє глобалізація на розвиток культури?

Завдання 4. Які нові можливості та проблеми створює глобалізація для розвитку світової економіки? Яку роль у світовій економіці відіграють транснаціональні корпорації (ТНК)?

Завдання 5. Які держави лідирують у світовій економіці?

3. Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «глобалізація»?
2. Коли почалася глобалізація?
3. У чому полягає вплив глобалізації на розвиток економіки?
4. Охарактеризуйте вплив глобалізації на розвиток національних держав?
5. Як змінюється культура під впливом процесу глобалізації?
6. Як впливає глобалізація на традиційні цінності та зв'язки між людьми?
7. Коли розпочався антиглобалістський рух і які напрями він включає?

Тема 14. Україна і світ. Заняття 1.

1. Мета роботи: проаналізувати основні етапи становлення української державності; охарактеризувати вклад України у розвиток світової науки і культури; сучасний стан і перспективи подальшого розвитку України у глобалізованому світі.

Студент повинен знати: основні події, пов'язані з формуванням української державності; імена українських діячів, які справили значний вплив на розвиток світової науки, літератури, мистецтва; тенденції розвитку України у глобалізованому світі.

Студент повинен уміти: аналізувати історичні події, які вплинули на процес формування української державності; характеризувати основні здобутки українських науковців та діячів культури; орієнтуватися у тенденціях розвитку України в контексті глобалізації.

2. Типові завдання

1. Етапи української державності

На початку вивчення теми доцільно охарактеризувати основні етапи формування української державності (Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, Литовсько-Руська держава, козацька доба, національне відродження XIX століття, доба Української національної революції 1917-1921 рр., період існування УРСР, незалежна суверенна держава Україна). Визначте, яка форма державності властива кожному з етапів? Пригадайте, який український вчений і політичний діяч, що обстоював національно – культурну автономію України у складі Російської держави, у період діяльності Центральної Ради на початку 1918 р. сформулював ідею незалежності України.

2. Вклад України у розвиток світової науки і культури

Переходячи до другого питання, студентам слід охарактеризувати досягнення українських вчених, діячів культури, їх вклад у розвиток світової науки, літератури, мистецтва. Назвіть імена науковців у різних галузях; які їх основні здобутки? Які українські письменники здобули визнання за межами країни? Які вам відомі досягнення митців?

3. Україна у глобалізованому світі

На завершення вивчення теми студентам слід визначити перспективи подальшого розвитку України в умовах євроінтеграції та глобалізації. Поміркуйте, які проблеми постали перед нашою державою після здобуття незалежності? Відповідаючи на питання про політичне та соціально – економічне становище України, слід врахувати такі фактори, як військова агресія та окупація частини території України Російською Федерацією, внутрішня політична нестабільність, корупція, низький життєвий рівень значної частини населення. Разом з тим, доречно відзначити факти, які свідчать про підтримку України світовою спільнотою, становлення демократичних інститутів держави, розвитку громадянського суспільства

Теми рефератів:

1. Князь Ярослав Мудрий – видатний державний діяч доби Київської Русі
2. Богдан Хмельницький: політична та державна діяльність
3. Михайло Грушевський визначний український науковець та політичний діяч
4. Україна - НАТО: співробітництво в ім'я миру
5. Перспективи європейської інтеграції України
6. Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасного світу

Заповніть таблиці (за зразком)

Українські науковці та їх здобутки

№	Діячі науки	Період діяльності	Галузь науки, техніки	Основні відкриття, винаходи
1	Борис Патон	XX – поч. XXI ст.	Зварювальні процеси,	Вдосконалення теорії та розробка

			металургія, технологія металів	нових методів зварювання матеріалів у різних середовищах
2				

Українські діячі культури та їх творчі досягнення

№	Діячі культури	Період діяльності	Галузь культури	Основні творчі досягнення
1	Олександр Довженко	Перша пол. XX ст.	Кіномистецтво, література	Художні фільми: «Земля», «Арсенал», «Звенигора»; кіносценарії «Україна в огні»; «Зачарована Десна»
2				

Участь України у діяльності міжнародних організацій

№	Назва організації	Час вступу	Мета діяльності
1	Організація Об'єднаних Націй (ООН)	1945 р.	Координація зусиль світової спільноти щодо врегулювання воєнних конфліктів, підтримання стабільності на світовій арені
2			

3. Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні етапи формування української державності
2. Коли було проголошено Українську Народну Республіку?
3. Назвіть імена видатних українських вчених, охарактеризуйте їх досягнення
4. Хто з сучасних українських письменників здобув визнання за межами країни?
5. Назвіть імена діячів мистецтва, які здобули міжнародне визнання
6. Які, на вашу думку, найбільш вагомні здобутки української держави за період незалежності?
7. Які проблеми та виклики постають перед Україною в наш час?

Тема 15. Україна і світ. Заняття 2.

1. Мета роботи: закріпити знання студентів про політичні, соціальні, економічні процеси у сучасній Україні; проаналізувати етнічну та релігійну ситуацію у державі; охарактеризувати стан та перспективи реалізації національних інтересів України.

Студент повинен знати: основні події, які відбулися після проголошення незалежності України; зміст понять «національні інтереси», «військова агресія», «євроінтеграція», «деокупація», «децентралізація»; імена провідних політичних та громадських діячів.

Студент повинен уміти: аналізувати політичні, економічні, соціальні та культурні процеси, які відбуваються в Україні, орієнтуватися у змісті реформ в різних сферах життєдіяльності держави.

2. Типові завдання

1. Особливості політичної ситуації в Україні.

Вивчаючи дане питання, слід проаналізувати, які зміни відбулися в Україні після Революції Гідності? Визначте основні реформи (земельних відносин, освіти, охорони здоров'я, поліції, децентралізації). Пригадайте, коли розпочалася військова агресія Російської Федерації проти України? Коли було окуповано Крим? Що можна вважати здобутками останніх років?

2. Стан та перспективи реалізації національних інтересів України

Переходячи до другого питання, студентам слід з'ясувати зміст поняття «національні інтереси», звернувшись до відповідного закону України. Визначте основні напрями зовнішньої політики України (євроінтеграція, вступ до НАТО).

3. Етнічна та релігійна ситуація в Україні на сучасному етапі

Характеризуючи сучасну етнічну ситуацію в Україні, доцільно скористатися матеріалами Всеукраїнського перепису населення (2001 р.). Проаналізуйте, які етноси переважають у структурі населення. Чи існує небезпека міжетнічних конфліктів, які заходи з боку влади можуть їх попередити? Визначте особливості релігійної ситуації в Україні. Зверніть увагу на конституційно закріплені свободу віросповідання і вільний вибір релігії, разом з тим - інколи конфліктний характер співіснування різних релігійних громад.

Теми рефератів

1. Революція Гідності: причини та наслідки
2. «Гібридна війна» Російської Федерації проти України: причини, методи, наслідки
3. Міжетнічні відносини в Україні
4. Інтеграція України до ЄС. Шляхи і перспективи розвитку
5. Створення Православної Церкви України

Виконати письмово:

Завдання 1. Розкрийте зміст Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом (2014 р.). Які можливості відкриває дана Угода для України?

Завдання 2. Визначте напрями зовнішньої політики України. Які держави є стратегічними партнерами України?

Завдання 3. Визначте найчисельніші етнічні громади України та регіони, в яких вони проживають. Представники якої етнічної громади переважають у Закарпатській області.

Завдання 4. Охарактеризуйте релігійні конфесії, найбільш поширені в Україні

Завдання 5. Охарактеризуйте основні напрями та очікувані результати проведення земельної реформи в Україні.

3. Питання для самоконтролю

1. Що належить до основних національних інтересів України?
2. Коли розпочалася Антитерористична операція (в даний час – Операція об'єднаних сил)?
3. Який зміст мала Угода про асоціацію України з Європейським Союзом 2014 р.
4. Чи можна вважати здобутком України укладення Угоди про Безвізовий режим між Україною та Європейським союзом 2017 р.
5. Які ключові напрями зовнішньої політики України?
6. Представники яких національних меншин проживають в Україні?
7. Які релігійні громади України найчисельніші?

Термінологічний словник

Абстракціонізм – одна з течій авангардистського мистецтва початку ХХ ст. Філософсько-естетична основа абстракціонізму – ірраціоналізм, відхід від ілюзорно-предметного зображення, абсолютизація чистого враження та самовираження митця засобами геометричних фігур, ліній, кольорових плям, звуків. Напрямок сучасного абстрактного мистецтва в скульптурі і живописі виник в Європі та Північній Америці в 1910–1920 рр.

Авторитаризм – тип недемократичного політичного режиму, заснованого на сильній централізованій владі однієї особи (президента, монарха, прем'єр-міністра) або групи осіб (наприклад, певної партії) при збереженні економічних, цивільних, духовних свобод для громадян.

Авторитарні диктаторські військові режими:

1) режим правління, за якого всю чи більшу частину влади зосереджено в руках однієї особи чи групи осіб. Роль представницьких органів влади зведено нанівець або занижено.

2) нічим не обмежена політична, економічна та ідеологічна влада у державі або певному регіоні однієї чи кількох осіб, класу, соціальних груп, які у своїх діях спираються на безпосереднє застосування апарату насильства (армії, поліції, карних установ), а також відповідний політичний режим.

Азійсько-Тихоокеанський регіон – політичний і економічний термін, що позначає країни, розташовані по периметру Тихого океану і численні острівні держави в самому океані. Найбільшими містами регіону є Шанхай, Гонконг, Сінгапур і т.д.

Антиглобалізм – загальний термін, що описує політичну позицію людей, що протистоять політиці глобалізації.

Античність – період історії від 800 року до н. е. до 600 року н. е. у регіоні Середземного моря

Антропоцентризм – різновид телеології, філософське вчення, за яким людина є центром Всесвіту і метою всіх подій, які в ньому відбуваються, що вона створена Богом «за своїм образом і подобою». Антропоцентризм – це принцип, відповідно до якого людина є завершенням еволюції світобудови.

Атеїзм – світогляд, який характеризується відсутністю віри в існування будь-яких богів, духів, інших надприродних істот тощо. Атеїзм протиставляється вірі в існування надприродного – теїзму у формі багатобожжя (політеїзму) або єдинобожжя (монотеїзму).

Апартеїд – офіційна політика расової дискримінації, сегрегації та гноблення, яку впродовж 1948–1991 рр. проводили правлячі кола Південно-Африканської Республіки проти місцевого чорношкірого населення, а також переселенців з Азії.

Безвізовий режим – статус, що дозволяє громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн Європейського Союзу без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу.

Буддизм – релігійно-філософське вчення про духовне пробудження, яке виникло близько VI століття до н. е. в Стародавній Індії. Одна зі світових релігій, яка зародилася в Індії і поширилася переважно в Азії: від Шрі-Ланки до Бурятії, і від Калмикії до Японії. Найбільше послідовників має в країнах Південно-Східної Азії, Східній Азії та Тибеті.

Версальсько-Вашингтонська система – світовий порядок, основи якого були встановлені державами-переможцями, головним чином, Великою Британією, Французькою республікою, США і Японською імперією, після закінчення Першої Світової Війни 1919 – 1921 рр.

Вестфальська система – система міжнародних відносин, створена в Європі на основі Вестфальського миру як угоди, яка підвела підсумки Тридцятилітньої війни, що закінчилася в 1648 році. Деякі принципи Вестфальського миру (суверенних держав) діють і понині, хоча системи в її первозданному вигляді вже давно немає.

Віденська система – система міжнародних відносин, що склалася після Наполеонівських воєн на початку XIX ст. В рамках цієї системи вперше було сформульовано поняття великі держави (тоді в першу чергу Росія, Австрія, Велика Британія), остаточно оформилася багатостороння дипломатія.

Відродження, або Ренесанс – культурно-філософський рух кінця Середньовіччя – початку Нового часу, що ґрунтувався на ідеалах гуманізму та орієнтувався на спадщину античності.

Військова агресія – поняття міжнародного права, яке означає протиправне, пряме чи опосередковане, застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави.

Влада – здатність і можливість того, хто нею володіє, за допомогою авторитету, заохочення, і примусу впливати на дії інших.

Гендер – у багатьох ранніх феміністських теоріях розумівся як культурний корелят біологічної статі: стверджувалося, що стать, тобто біологічні відмінності, робить людей чоловіками і жінками, а гендер, тобто соціальні і культурні відмінності – мужніми і жіночними.

Гендерне питання – це ідея та ситуація, коли жінки та чоловіки не є рівними за правами, можливостями та уявленнями про них. Термін стосується неоднакового поводження з людьми чи їхнього сприймання, ставлення до них.

Геополітика – політологічна концепція, що вбачає у політиці засадничу, визначальну роль географічних факторів: просторове розташування країни, розмір території, наявність чи відсутність, обмеженість природних ресурсів, кількість населення.

Гібридна війна – війна з поєднанням в застосуванні конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки з метою досягнення певних політичних цілей, основним інструментом якої є створення державою-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною.

Глобалізація – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі.

Глобалістика – міждисциплінарна галузь наукових досліджень, спрямованих на виявлення сутності, тенденцій і причин процесів глобалізації, інших глобальних процесів і проблем, пошук шляхів утвердження позитивних та подолання негативних для людини і біосфери наслідків цих процесів.

Глобальний технологічний простір – сукупність понять та відносин між ними, які організовані у інформаційну систему, що описує діапазон можливих значень або сенсів, які об'єкт може приймати за даними правилами та обставинами.

Громадянська війна – військова боротьба за владу між громадянами одного суспільства чи країни або, рідше, між двома країнами, створеними на уламках раніше єдиної держави.

Гроші – особливий товар, що є загальною еквівалентною формою вартості інших товарів та послуг. Гроші виконують функції мірила вартості та засобу обігу. Крім того, вони є засобами нагромадження та платежу. З утворенням світового ринку деякі національні гроші стали виконувати функції світових.

Деколонізація – процес надання незалежності та повного суверенітету домініонам, підмандатним територіям, колоніям.

Демографічна революція – поняття, яке використовується в демографічній науці для окреслення докорінних змін у процесі відтворення населення. Введено в науковий обіг у 1934 році французьким демографом А. Ландрі.

Демографічний вибух – різке зростання кількості населення. У загальносвітових масштабах розпочався з середини XX століття. У цей період народжуваність значно

випереджає смертність, що призводить до прискореного збільшення кількості населення, неузгодженого з об'єктивними вимогами соціально-економічного розвитку суспільства.

Демократія – політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнаються її громадяни. При цьому управління державою здійснюється народом, безпосередньо (пряма демократія), або через обраних представників (представницька демократія).

Деокупація – це процес повернення окупованих територій під політичний, економічний контроль держави, у складі якої вони перебували до окупації.

Держава – це політична форма організації правління, що характеризується суверенною владою, політичним та публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території через систему спеціально створених органів та організацій, за допомогою яких здійснюється політичне, економічне та ідеологічне управління суспільством та керівництво загальносуспільними правами.

Децентралізація – процес перерозподілу або делегування функцій, повноважень, фінансових або інших ресурсів від центрального управління до місцевих органів влади

Діджиталізація – переведення інформації в цифрову форму, або цифрова трансмісія даних, закодованих у дискретні сигнальні імпульси.

Диверсифікація – володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику в цілому.

Економічна криза – порушення рівноваги між попитом і пропозицією на товари та послуги, що спричиняє депресивний процес в економічній кон'юнктурі конкретної країни, регіональній чи світовій економіці.

Економічна політика – система заходів, методів, інструментів і форм державного впливу на соціально-економічні процеси.

Економічний уклад – тип господарства, заснований на певній формі власності на засоби виробництва і відповідні відносини в ході цього виробництва.

Економічні реформи – важливі зміни в системі господарського механізму, кількісно-якісні перетворення в межах технологічного способу виробництва та відносин власності, формою вияву яких є принципова зміна економічної політики, вагомі перетворення в системі господарювання та організації виробництва.

Експресіонізм – літературно-мистецька течія авангардизму, що сформувалася у Німеччині на початку ХХ століття. Основний творчий принцип експресіонізму – відображення загостреного світобачення через гіпертрофоване авторське «Я», напругу його переживань та емоцій. З усіх напрямків нового мистецтва ХХ ст. експресіонізм гостро відобразив конфлікт художньої особи, людини взагалі, з трагічною й антигуманною дійсністю.

Емансипація – звільнення від якої-небудь залежності, скасування якихось обмежень, зрівняння у правах.

Еміграція – вимушена чи добровільна зміна місця проживання окремих груп людей (емігрантів, переселенців), переселення зі своєї батьківщини, країни, де вони народилися і вирости.

Європейська інтеграція (євроінтеграція) – це процес політичної, юридичної, інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі. На даний момент європейська інтеграція досягається в основному за рахунок розширення Європейського Союзу та Ради Європи.

Європейський Союз – економічний та політичний союз, що об'єднує 27 незалежних держав-членів, що розташовані в Європі. Веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля та сталі (ЄСВС) і Європейської економічної спільноти (ЄЕС), які склалися з шести країн у 1957 році. У наступні роки територія ЄС була збільшена за рахунок включення нових держав-членів, одночасно збільшуючи свою сферу впливу шляхом розширення політичних повноважень.

Захід – географічна (Північна Америка, Західна та Центральна Європа), ідеологічна (ліберальна демократія) та економічна (тісні ринкові стосунки) єдність розвинутих держав світу. Особливості Західного світу-іноді прирівнюється до західної цивілізації, західної культури; є культурно-географічною загальною назвою для цілої низки країн. В контексті є важливим те, що в це вкладають дослідники, журналісти, котрі можуть бути класифіковані за багатьма параметрами: релігією, економіками, мовами, і т.д.

Ідентичність – багатозначний життєвий і загальнонауковий термін, що виражає ідею постійності, тотожності, спадкоємності індивіда і його самосвідомості.

Ідеологія - організована у систему сукупність ідей у формі соціально-економічних моделей, настанов, гасел, програмних документів партій, філософських концепцій тощо.

Імпресіонізм – мистецька течія у живописі, а також у літературі та музиці, яка виникла в 1860-х роках та остаточно сформувалася на початку ХХ століття у Франції. Імпресіоністи у своїх творах намагаються відтворити шляхетні, витончені особисті враження та спостереження мінливих миттєвих відчуттів і переживань, природу, схопити мінливі ефекти світла.

Індуїзм - в перекладі означає «вічна релігія», «вічний шлях», або «вічний закон» – стародавня національна релігія, корені якої ведуть до ведичної цивілізації (культура Індії, що асоціюється з Ведами – найстарші священні тексти аріїв та їх нащадків – індоаріїв).

Інформатизація – сукупність організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем.

Інформаційна війна – викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди. Як наслідок, відбувається усвідомлення окремих фактів чи подій у потрібному для маніпулятора світлі, формування потрібного світогляду чи життєвої позиції стосовно питань, у яких раніше були протиріччя чи нерозуміння.

Іслам - наймолодша і друга за чисельністю прихильників, після християнства світова релігія. Характерною ознакою є його роль як соціального і культурного регулятора. У мусульманській громаді всі сторони життя людини і суспільства регламентовані релігією.

Католицизм – віровчення та віросповідання західної християнської церкви, яку очолює Папа Римський; один з головних (поряд з православ'ям і протестантизмом) напрямів у християнстві. Догматичні особливості католицизму: визнання існування чистилища, догмати про виходження «святого духа» не тільки від «бога-отця», а й від «бога-сина», про непогрішимість папи римського як «намісника Христа на Землі».

Конфуціанство – китайська етично-філософська школа, основа китайського способу життя, принцип організації суспільства, засновником якої був китайський філософ Кунфу-цзи. Конфуціанство вважало основою соціального устрою моральне самовдосконалення індивіда й дотримання норм етикету, проголошувало владу правителя священною, а метою державного управління – інтереси народу.

Комунізм – політична ідеологія, заснована на ідеї суспільства загальної рівності та свободи, суспільної власності на засоби виробництва та безгрошового перерозподілу майна.

Кубізм – авангардна течія в образотворчому мистецтві початку ХХ століття, яка передувала абстрактному мистецтву. Кубізму притаманні підкреслено геометризовані форми, прагнення подрібнити об'єкти на стереометричні складові.

Культура – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації.

Колоніалізм – політика країни чи групи країн, спрямована на підкорення іншої держави, території або народу за допомогою методів військового, політичного чи економічного примусу. Політичну основу колоніалізму становило насильницьке позбавлення населення колоній можливостей реалізувати свої суверенні права, узурповані метрополіями. Колоніалізм означає принципову нерівноправність відносин між метрополією і колонією.

Конкурентоспроможність – здатність певного об'єкта або суб'єкта перевершити конкурентів у заданих умовах.

Корупція – негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення.

Латинська Америка – регіон Америки, де романські мови – тобто мови що походять від латинської мови – офіційні або найважливіші мови спілкування. Інші лінгвістичні області Америки за своїми державними мовами європейського походження – Англо-Америка, де переважає англійська мова, і нідерландськомовні Суринам, Кюрасао, Сінт-Мартен, Аруба, а також Бонайре, Саба і Сінт-Естатіус.

Латиноамериканська цивілізація – одна з дев'яти світових цивілізацій. Іноді розглядається як субцивілізація у складі Західної. Проте на відміну від Заходу, в Латинській Америці історично склалася більше кланова і авторитарна культура.

Латифундія – велике приватне земельне володіння, помістя. Панування латифундизму породжувало безземелля основної маси селянства, сприяло орієнтації національної економіки не на внутрішній, а на зовнішній ринок.

Локальна війна – військові дії між двома і більше державами, обмежені по політичним цілям інтересами беруть участь у військових діях між державами, а по території - невеликим географічним регіоном, як правило, знаходяться в межах однієї з протиборчих сторін.

Масова культура – культура, популярна серед широких верств населення в конкретному суспільстві та переважно комерційно успішна, елементи якої знаходяться повсюди: в кулінарії, одязі, споживанні, засобах масової інформації, кіно, літературі та в розвагах. Термін «масова культура» в загальноприйнятому культурологічному значенні, вперше застосував у 1941 році німецький філософ і соціолог М. Горкгаймер, у праці з відповідною назвою – «Мистецтво і масова культура».

Модернізація – оновлення об'єкта, приведення його у відповідність з новими вимогами і нормами, технічними умовами, показниками якості.

Модернізм – це філософський і мистецький рух, який поряд з культурними течіями та змінами виник наприкінці XIX – на початку XX ст.

Мусульманська(ісламська)культурно-історична спільнота – історичний період приблизно з VIII по XIII ст., на початку якого Арабський халіфат був найбільшою державою свого часу. У рамках халіфату склався спільний мусульманський культурний простір, який продовжував існувати і після його розпаду. Завдяки цьому ісламські вчені, письменники та діячі мистецтва зазначеного періоду зробили значний внесок у розвиток світової науки і культури.

Науково-технічна революція – якісний стрибок у структурі і динаміці розвитку продуктивних сил, корінна перебудова технічних основ матеріального виробництва на основі перетворення науки в провідний чинник виробництва, в результаті якого відбувається трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне.

Націоналізація – вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі, промислових і транспортних підприємств або цілих галузей економіки.

Національний інтерес – система цілей і завдань зовнішньої політики держави. Згідно з ученням школи політичного реалізму, національні інтереси є причиною міжнародних відносин як таких.

Національні (державні) релігії – релігійні системи сформовані консолідованими племенами, етносами, окремими народами, носіями яких є представники конкретних етносів, країн, націй.

Нетрадиційні («нові») релігії – сукупність релігійних віровчень, які з'являються з середини XIX ст. і активно функціонують у XX - XXI ст. Їх також називають «релігіями Нової доби».

Планова економіка - економічна система, при якій матеріальні ресурси знаходяться у державній або суспільній власності і розподіляються централізовано, що зобов'язує окремих осіб і підприємства діяти відповідно до централізованим економічним планом.

Політеїзм – багатобожжя, віра в багатьох богів/богинь. Властивий усім первісним релігіям. Віра у багатьох богів не виключає віри у всемогутнє і всезнаюче верховне божество, що може вважатись царем над богами чи предком богів і людей. У політеїстичних віруваннях боги сприймаються як окремі особи з більшим чи меншим статусом, з індивідуальними можливостями, потребами, бажаннями, власним минулим. Ці боги/богині не завжди всемогутні чи всевідаючі. Часто вони зображуються подібними до людей.

Політика – діяльність з управління життям суспільства чи певної його частини за допомогою влади. Цілеспрямована діяльність, пов'язана з прийняттям відповідальних рішень у галузі взаємовідносин між різними суспільними групами, державами й народами, пов'язана із боротьбою за здобуття або утримання державної влади, як знаряддя регулювання і формування цих стосунків.

Поп-арт – напрям в образотворчому мистецтві 1950–х - 1960-х років, що виник як реакція на абстрактний експресіонізм та використовує образи побутових предметів.

Постмодернізм – світоглядно-мистецький напрям, що виник та існує за епохи постмодерну. Відлік його існування зазвичай ведеться від 1960 - х-70 - х років, коли він виник в США та Західній Європі. Для постмодернізму характерні розмиття меж мистецьких жанрів і напрямів, усунення відокремленості масової культури від елітарної, автора від глядача (читача), проголошення відносності істини та цінностей, недовіра до авторитетів, деконструкція, гра та іронія.

Потсдамська система міжнародних відносин – системи міжнародних відносин, закріпленої договорами та угодами Ялтинської і Потсдамської конференцій 1945 р.

Промислова (індустріальна) революція або промисловий переворот – перехід від ручного, до великого машинного фабрично-заводського виробництва, який розпочався в Англії в другій половині XVIII ст. й упродовж XIX ст. поширився на інші країни Європи, США, Японію. Важливою складовою промислової революції було впровадження у виробництво та транспорт робочих машин і механізмів, які замінили ручну працю людей.

Православ'я – друга за чисельністю внутрішньо єдина християнська спільнота у світі. Догматичні особливості православ'я: триєдність Бога, боговтілення, спокутна жертва, воскресіння і вознесіння Ісуса Христа, віра в одне хрещення, майбутнє воскресіння мертвих і потойбічну винагороду, а також в єдину апостольську церкву. Формально вважається, що ці догмати не підлягають будь-яким змінам і уточненням ані за змістом, ані за формою. На відміну від католицизму не має єдиного світового центру. Нині воно представлено 15-ма визнаними (канонічними) і кількома невизнаними автокефальними та 5-ма автономними церквами.

Приватизація – політика чи процес продажу, або передачі державної чи суспільної власності у руки приватних інвесторів. Приватизація сфери послуг включає державні контракти з приватними фірмами для забезпечення послуг, які раніше виконувалися громадськими установами.

Протестантизм – один із найпоширеніших напрямів у християнстві, що відокремився від католицизму в період Реформації у XVI столітті та внаслідок

подальшого внутрішнього поділу утворив такі течії як адвентизм, баптизм, методизм, євангелізм, п'ятидесятництво, харизматичний рух тощо. Своєю ціллю вони вбачали в поверненні до ідеалів раннього християнства.

Революція – радикальна зміна всієї самостійної органічної або неорганічної системи. Прикладом зазначеної системи є суспільство, людина, наукові знання, засоби виробництва, окреме тіло. Революція, на відміну від реформи, змінює всю систему, а не окрему її частину.

Реформація – церковно-релігійні й суспільно-політичні течія, започаткована у XVI ст. у Німеччині Мартіном Лютером спрямована проти католицької церкви, на повернення до біблійних джерел християнства. Набували форми релігійної боротьби проти католицької церкви і папської влади.

Ринок – це сукупність відносин купівлі-продажу товарів і послуг; спосіб взаємодії виробників і споживачів, заснований на, безособовому механізмі цінкових сигналів. Він є механізмом розподілу товарів і послуг між членами суспільства шляхом добровільного обміну.

Ринкова економіка – економічна система, заснована на принципах вільного підприємництва, у якій роль основного регулятора економічних відносин відіграє ринок. На ринку з досконалою конкуренцією, коли дії окремого продавця або покупця не спричиняють впливу на інших, узгоджуваним механізмом попиту і пропозиції виступає ринкова ціна.

Ринкова конкуренція – це економічний процес взаємодії і боротьби товаровиробників за найвигідніші умови виробництва і збуту товарів, за отримання найбільших прибутків. Водночас – механізм стихійного регулювання виробництва в умовах вільних ринкових відносин.

Рок-культура – явище молодіжної субкультури, що виникла в Великобританії і США в 1960-х рр. навколо нового музичного стилю. "Рок - це більше, ніж просто музика, це енергетичний центр нової культури і молодіжної революції ", тому рок - це, перш за все, не мистецтво, не ідеологія, а система цінностей і спосіб життя.

Світова війна – глобальне протиборство коаліцій держав із застосуванням засобів збройного насильства, що охоплює велику частину країн світу.

Світовий порядок - стан системи міжнародних відносин, відповідним чином запрограмований на її безпеку, стабільність й розвиток, та регульований на основі критеріїв, що відповідають сучасним потребам перш за все найвпливовіших суб'єктів даного світового суспільства.

Секуляризація – це вид змін у взаємовідносинах релігії з суспільством у напрямку звільнення від релігійного впливу:

1) перетворення церковної і монастирської власності (головним чином, земельної) на власність світську, державну.

2) вилучення чогось із церковного відання й передання його до світського, цивільного.

3) звільнення від впливу церкви.

Синергетика – міждисциплінарна наука, що займається вивченням процесів самоорганізації і виникнення, підтримки стійкості і розпаду структур (систем) різної природи на основі методів математичної фізики.

Соціальна модернізація – передбачає формування відкритого суспільства з динамічною соціальною структурою. Таке суспільство виникло і розвивалося на основі ринкових відносин, правової системи, що регулює відносини власників, і демократичної системи, можливо не досить досконалої.

Суверенітет – верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах. Верховенство держави означає дію в межах її території тільки однієї публічної влади, яка визначає повноваження усіх державних органів і посадових осіб, а також підлеглисть цій владі всього населення території.

Супрематизм – напрям в авангардистському мистецтві, заснований в 1915 році Казимиром Малевичем. Супрематизм висловлювався в комбінаціях різнокольорових площин найпростіших геометричних обрисів (в геометричних формах прямої лінії, квадрата, кола і прямокутника).

Східна цивілізація – розділ наук, присвячений вивченню суспільного розвитку людства на етапі зародження, розквіту та загибелі найдавніших цивілізацій. Історія Стародавнього Сходу вивчає історію Стародавнього Єгипту, Східного Середземномор'я, Месопотамії, Малої Азії, Закавказзя, Стародавньої Індії, Китаю. Період вивчення приблизно від кінця IV тис. до н. е. до середини I тис. н. е. Деякі дослідники також відносять до Стародавнього Сходу доколумбові цивілізації Південної Америки, оскільки вбачають їхню подібність з раніше перерахованими стародавніми державами Аравії, Африки та Азії. Саме поняття Стародавнього Сходу є відносним і застосовується виключно для класифікації подібних давніх цивілізацій.

Сюрреалізм – напрям у мистецтві XX століття, якому властиві звернення до підсвідомих образів, звільнення від панування раціонального мислення, використання оптичних ілюзій та парадоксальне поєднання форм. Виник після Першої світової війни у Франції в 1920-і роки та активно розвивався до початку Другої світової війни.

Тероризм – у широкому сенсі використання або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної, або ідеологічної мети.

Тоталітаризм – політичний режим, що передбачає абсолютний (тотальний) контроль держави над усіма аспектами суспільного і приватного життя.

Традиційна релігія – рання форма релігії, традиційні вірування. Традиційна релігія характеризується віросповіданням поза інституціональним контролем богословів і священнослужителів.

Традиціоналізм – світогляд і соціально-філософський напрямок, що відстоює збереження культурних, соціальних, історичних чи релігійних традицій. Тотальний традиціоналізм характерний для традиційного суспільства.

Транснаціональна корпорація – це корпорація, яка здійснює міжнародне виробництво промислових продуктів на основі прямих іноземних інвестицій та має прямий контроль над своїми закордонними філіями.

Тропіко-африканська цивілізація – одна з протиборчих на світовій арені цивілізацій, разом із Західною, Ісламською, Латиноамериканською, Православною, Сино-китайською, Індуїстською, Буддистською і Японською. Включає Африку на південь від Сахари, окрім ПАР, яку часто відносять до Західної цивілізації.

Угода про асоціацію України з ЄС – угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію 2014 р. та дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Унітарна держава – єдина цілісна держава, територія якої поділяється на адміністративно-територіальні одиниці, що не мають статусу державних утворень і не володіють суверенними правами.

Фашизм – різновид політичного режиму, а також радикальна авторитарна імперіалістична політична ідеологія, характерними ознаками якої є сильний культ особи, мілітаризм, тоталітаризм, імперіалізм та ідея єднання та мобілізації нації та держави проти ворогів, ідея постійної війни й панування.

Федерація – форма державного устрою, за якої вищі територіальні одиниці держави мають певну юридично визначену політичну самостійність, чим відрізняються від адміністративно-територіальних одиниць унітарної держави.

Фемінізм – низка політичних, суспільних рухів, ідеологій та теоретичних парадигм, які, за словами самих феміністок, поділяють спільну мету:

1) визначити, встановити і досягти політичної, економічної, культурної, особистої та соціальної рівності жінок та чоловіків.

2) Це включає боротьбу з насильством проти жінок, гендерними стереотипами, встановлення можливостей для жінок у сфері освіти та праці, рівні з можливостями чоловіків.

Футуризм – авангардний напрям у мистецтві, що розвинувся на початку ХХ століття здебільшого в Італії й відстоював крайній формалізм, пропагував культ індивідуалізму, відкидав загальноприйняті мовні та поетично-мистецькі норми. Футуризм проголошував перемогу техніки, науки, швидкості, війни, боротьби з природою та жіноцтвом.

Футуршок – шок майбутнього, захисна психологічна реакція людини або суспільства на стрімкі і радикальні зміни в його оточенні, викликані прискоренням темпів технологічного і соціального прогресу. Термін, введений американським соціологом і футурологом Елвіном Тоффлером у статті, опублікованій в 1965 році.

Халіфат – феодальна теократична арабо-мусульманська держава, що виникла внаслідок арабських завоювань VII–IX століть і очолювалася халіфами. Також халіфат як термін означає ісламську теократичну державу, яка має об'єднувати усіх мусульман.

Холодна війна – глобальна геополітична, економічна та ідеологічна конфронтація між Радянським Союзом і його союзниками, з одного боку, та США і країнами Західної Європи і їхніми союзниками – з іншого, що тривала з середини 1940-х до початку 1990-х років, призвела до розпаду СРСР та переросла в сучасне протистояння між Росією та Заходом.

Християнство – один із напрямів єдинобожжя. Поряд з ісламом та буддизмом входить до числа трьох світових релігій. Характерною рисою християнства, яка вирізняє його серед інших напрямів єдинобожжя, є віра в Ісуса Христа як втілення і прояв Бога заради спасіння всього людства і людського суспільства і настанови в істині.

Циклічність економічного розвитку - економічний цикл і його фази. Циклічність - це об'єктивна форма розвитку національної економіки і світового господарства як єдиного цілого. Вона є закономірним явищем, яке відбувається у процесі руху від однієї макроекономічної рівноваги в масштабі економіки в цілому до іншої.

Цифрова економіка – економіка, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях. Цифрову економіку іноді називають інтернет-економікою, новою економікою або веб-економікою.

Література:

Базова література

1. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с.
2. Боброва, А. Основні форми сучасного політичного насилля : к изучению дисциплины. К.: «Світ успіху», «Юрінком Інтер», 2005. 141 с.
3. Борисова О. В. Зовнішня політика України: історія та сучасність: курс лекцій. Київ: Кондор, 2017. 342 с.
4. Боровець І. Нова історія країн Європи та Америки 1870-1918 рр. Міжнародні відносини. Практикум, Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. 264 с.
5. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе. К.: Основи, 1995. 543 с.
6. Говард М. Війна в європейській історії. К.: Мегатайтп, 2000. 166 с.
7. Девіс Н. Європа: історія. Київ: Основа, 2020. 1464 с.
8. Зовнішня політика України в умовах глобалізації: анотована історична хроніка міжнародних відносин (2004-2007): навчальний посібник / ред. В. В. Піскіжова. К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. 394 с.
9. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-XX століть: навчальний посібник / Ред. Ю. А. Горбань . 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Вікар, 2003. 435 с.
10. Козлова, А. І. Економічна історія: навч. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 342 с. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/p10_03.pdf

11. Коріненко, П. С. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-1945 рр.): навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2002. 296 с.
12. Лагутін В., Колодій О. Цивілізаційні та інституційні фактори глобальних економічних трансформацій ХХІ ст. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: науковий журнал. 2019. № 2. С.5-19.
13. Лановик, Б. Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Економічна історія України і світу: підручник. 5-те вид., стереотип. К. : Вікар, 2002. 477с.
14. Ле Гофф Ж. Цивілізації середньовікового Запада. Екатеринбург. У-Фактория, 2005. 560 с.
15. Лісовський, П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2017. 156 с.
16. Лубський В. І. Релігієзнавство: підручник. 3-е вид., стереот. К.: Академвидав, 2011. 464 с.
17. Мартиненко А.К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.
18. Михайличенко О.В. Історія науки і техніки: Навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2013. 346 с. URL:
http://shron1.chtyvo.org.ua/Mykhailychenko_Oleh/Istoriia_nauky_i_tekhniky.pdf
19. Мицик Л.М., Кузьменко Ю.В. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): навч. посібник. Київ: Академвидав, 2008. 544 с.

Додаткова література

1. Мицик Ю.А. Історія України: навчальний посібник. 3-тє вид., доп. і перероб. К.: Видавничий дім «КиєвоМогилянська академія», 2010. 595 с.
2. Орлова Т. В. Історія сучасного світу (XV-XXI століття): навчальний посібник. К. : Вікар, 2008. 552 с.
3. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства: навчальний посібник. Вид. 2-ге, стереотип. К. : Либідь, 1999. 360 с.
4. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. Х., 2016. 496 с.
5. Снайдер Т. Кроваві землі: Європа між Гітлером і Сталіном / Пер. с англ Л. Зурнаджи. К.: Дуліби, 2015. 584 с.
6. Сурдель Д., Сурдель Ж. Цивілізація класического іслама. Екатеринбург: У-Фактория, 2006. 544 с.
7. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1. / Пер. з англ. В. Шовкуна. К.: Основи, 1995. 614 с.
8. Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 2. / Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Таращука. К.: Основи, 1995. 406 с.
9. Турчин Я. Б., Демчишак Р.Б., Плазова Т.І. Історія міжнародних відносин (від стародавнього світу до початку ХХ ст.): навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 140 с.
10. Турчин Я. Б. Історія міжнародних відносин (1914-2015): навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 140 с.
11. Україна в міжнародних відносинах [Електронний ресурс]: енциклопедичний словник-довідник. Вип. 5 / ред. М. М. Варварцев. - К. : Ін-т історії України НАН України, 2014. 331 с.
12. Шоню П. Цивілізація класической Європы. М.: АСТ; Екатеринбург: У-Фактория, 2008. 604 с.
13. Цветков О. П. Культура і релігія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2011. 192 с.
14. Яковенко Н.М. Вступ до історії. К.: Критика, 2007. 368 с.

**Інтернет ресурси:
Тематичні сторінки**

1. Європейська історія – [http //libraru.byu.edu/~rdh/](http://libraru.byu.edu/~rdh/)
2. Європейський огляд – <http://www.europeonline.com/>
3. Історія США – <http://www.msstate.edu/archives/>
4. Історія зарубіжних держав – <http://www.mavicanet>
5. Історія зарубіжних держав – <http://www.hronos.km.ru>
6. Канал історії – <http://www.historychannel.com>
7. Історія війн – <http://.militera.lib.ru>
8. Світова політика – <http://www.qlobalpolicy.org/resource/>
9. Проект «Холодна війна» - <http://cwihp.si.edu>
10. Проект «Холодна війна» - <http://www.cold war.ru>
11. Ресурси з історії – <http://kuhttp.cc.ukans.edu/history/>
12. Мережа «Історія» - <http://www.thehistorynet.com>
13. США – ЄС – <http://www.usia.gov/topical/pol/atlcomm/>

Міжнародні організації

1. СОТ – <http://www.wto.org>
 2. Грінпіс – <http://www.greenpeace.org>
 3. ЗЄС – <http://www.weu.int>
 4. Європейський Союз – <http://europa.eu.int>
 5. МБРР – <http://www.woldbank.org>
 6. МВФ – <http://www.imf.org>
 7. Міжнародна Амністія – <http://www.oneworld.org>
 8. НАТО – <http://www.nto.int>
 9. ООН – <http://www.un.org>
- Мережа міжнародних організацій - <http://www.ned.org>

Рожкова Л.І. канд. іст. наук., доц.,
Михайліченко М.А.. канд. іст. наук., ст. викл.,
Гончаренко А. В. канд. іст. наук., доц.,
Кузьменко Н.М. ст. викл.

ІСТОРИЧНО – ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ. ЧАСТИНА І.

Навчально – методичний посібник

Історично – філософські студії. Частина І.: Навчально-методичний посібник для семінарських занять студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей / Суми: Сумський національний аграрний університет. 2020. 38 с.

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет, вул. Г. Кондратьєва 160

Підписано до друку : _____ 200 р. Формат А4: Гарнітура Times New Roman

Тираж: примірників

Замовлення

Ум. друк. арк.
